

Posudek vedoucího diplomové práce Ing. Ladislava Bátory, Ph.D.: Mezinárodní soudní tribunál pro Rwandu

Předložená diplomová práce zcela nestandardního rozsahu (360 s. textových, z toho 328 s. vlastního textu, 32 s. pak tvoří summary, seznam zkratk, literatury a dokumentů, jakož i dalších 700 s. příloh) se zabývá jedním z vysoce aktuálních témat, kterým je vznik a činnost Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu (ICTR). Z tohoto hlediska je poněkud nepřesný název práce, který obsahuje výraz „soudní“. K tomuto tématu existuje poměrně málo dostupné literatury v češtině, proto diplomant musel pracovat zejména s primárními dokumenty a literaturou v angličtině. I přes dále uváděné kritické připomínky je třeba hned v úvodu zdůraznit, že jde v řadě ohledů o zcela mimořádnou, mezioborovou práci, která se svým rozsahem a způsobem zpracování vymyká tomu, co je běžné u diplomových prací na PF UK.

Práce má z hlediska cílů zpracovatele celkem promyšlenou a logickou strukturu. Protože však její autor od zadání v roce 2000 nevyužil možností konzultovat a odevzdal již zcela hotový spis, postavil tak sebe i posuzovatele práce do složité situace. Je nesporné, že autor věnoval až neuvěřitelné úsilí shromáždění a studiu všech dostupných materiálů a jejich zpracování do uceleného díla knižní povahy. Jde o *opus*, ve kterém se autor jistě snažil zúročit dlouhodobý zájem a studium a angažovaným způsobem se vypořádat s tématem genocidy v Rwandě (1994) a řešením jejích následků. Využil přitom svých znalostí a dílčích výstupů z dřívějšího studia a vědecké přípravy na Fakultě mezinárodních vztahů VŠE. Účel diplomové práce na PF UK je však jiný a mnohem skromnější, a to zpracovat na přiměřeném počtu stránek určité téma z hlediska právního oboru, ve kterém má práci obhajovat, tj. v tomto případě v rámci mezinárodního práva veřejného.

Celé rozsáhlé partie diplomové práce mají sice své opodstatnění z hlediska cílů autora, avšak už méně pro účely diplomové práce. Mnohé mají charakter historický, politologický, s exkurzy do etnografie a jazykovědy. Autor sám v úvodu anticipoval výhrady, které se vyskytnou k první kapitole „Historický kontext Haagského a Arušského tribunálu“. Svým rozsahem (cca 60 s.) by totiž mohlo jít o samostatnou diplomovou práci, ovšem na jiné téma, než je ICTR. Přitom některé partie (např. o Istanbulsém tribunálu) jsou velmi zajímavé. Stejně tak kapitola 2., která popisuje historické a etnické pozadí rwandské genocidy, představuje mimořádně zajímavé a poučné čtení. Avšak opět by to mohla být samostatná práce, která by se ovšem měla obhajovat na jiné fakultě, nebo alespoň katedře.

Vlastnímu tématu diplomové práce tak v zásadě odpovídají kapitoly 3, 4 a 5. Jde tedy o popis zřízení, struktury a jurisdikce Arušského tribunálu, dále důkladný rozbor klíčového případu Jean-Paul Akayesu a zhodnocení dosavadních výsledků práce Arušského tribunálu. Je správné i zajímavé, že autor posuzuje také délku řízení, výsledky ICTR i jeho „dokončovací strategii“ (*completion strategy*) a srovnává je procesy vedenými na národní úrovni v Rwandě (včetně zajímavého systému soudů *gacaca*).

Práce pak ústí v hodnotící závěr, ve kterém autor srovnává Arušský tribunál s předchozími mezinárodními (ale i národními - Lipsko, Istanbul) trestními tribunály. To by bylo naprosto správné a hodné ocenění, kdyby se autor více zaměřil na srovnání právních základů a povahy jednotlivých tribunálů. To samozřejmě neznamená, že by v takové práci nemělo být místo pro hodnocení i z hlediska mimoprávního, především jejich sociální efektivity. Jde jen o to, zachovat určité proporce, a to s vědomím, že práce je předložena v oboru mezinárodního práva, nikoli na katedře historie, politologie či mezinárodních vztahů.

Autor oprávněně kritizuje řadu nedostatků Arušského tribunálu. Možná by se ovšem také měl na správně položenou otázku, proč procesy u soudobých tribunálů (v Haagu a Aruši) trvají o tolik déle než procesy v Norimberku a Tokiu, pokusit hledat odpověď z hlediska právního. Jak jednoduché či složité jsou formulace skutkových podstat v jednotlivých statutech? Kolik a jak rozdílných (z hlediska účasti na páčání zločinů) pachatelů bylo vybráno pro Norimberský či Tokijský tribunál a Arušský tribunál? Nakolik jsou dnes propracovanější procesní předpisy, zejm. z hlediska práv obhajoby, atd.?

Je zřejmé, že ani čistě právní („pozitivistický“, jak se vůči němu autor kriticky vymezuje), ani převážně politologický přístup nemůže dát zcela uspokojivou odpověď. Je pochopitelné, že tvář v tvář hrůzám rwandské genocidy lze těžko zůstat chladným a omezit se na „případové studie“. V práci, která je tak ambiciózní, by se však autor měl vyvarovat exkurzů, které mají občas žurnalistický charakter.

I v některých detailech se projevuje, že důkladné znalosti autora v oblasti historie a dalších společenskovědních oborů nejsou zcela v rovnováze s jeho erudicí právníkou. Jinak by těžko mohl např. tvrdit (s. 21), že Úmluva o zákonech a obyčejích války pozemní (1907) byla v r. 1949 nahrazena souborem Ženevských úmluv o ochraně obětí války. Jaký by pak mělo smysl rozlišování dvou subsystemů práva ozbrojených konfliktů - tzv. haagského a ženevského práva? Pro účely této práce je vcelku bezcenný výčet smluvních instrumentů válečného práva (s. 21-22), nehledě na to, že v dnešní terminologii se používá pojmu právo ozbrojených konfliktů nebo mezinárodní humanitární právo. Mnohem užitečnější by bylo

vysvětlení pojmů závažná porušení Ženevských úmluv a porušení čl. 3 společného ŽÚ a Dodatkového protokolu II a jejich vztahu k obecnějšímu pojmu válečný zločin.

Jiným z hlediska mezinárodního práva nejasným tvrzením je obrat, že „genocida by již nutně znamenala přechod do režimu *peace-making* podle kapitoly VII“ (s. 174). Z čeho autor toto dovozuje? Měl by vysvětlit režim podle kapitoly VII. Charty OSN.

I přes některé připomínky a otázky jde celkově o zdařilou diplomovou práci, kterou s výhradou úspěšné obhajoby předběžně hodnotím jako výbornou. Svým rozsahem několikanásobně přesahuje standard diplomových prací, takže by mohla být uznána i jako práce rigorózní.

V Praze dne 9.5.2006

Prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.